

Katecheza wychowuje w wolności od uzależnień

Catechesis an upbringing in freedom from addiction

Summary

Progress, development and new technologies make the reality that surrounds us extremely attractive. Man lives in a world where information reaches him from all sides. In a world of such great availability of all material goods, a young man becomes lost without experience and support. A man who starts to ask about freedom and wants to use it. Without support, a misunderstood freedom turns into a young man's enslavement. Alcohol, drugs, designer drugs, medicine, nicotine captivate a young person. What values and norms an adolescent will follow depends largely on two environments, namely the family and school. Today the catechesis of children and young people is facing an enormous educational and didactic challenge. The attitude of the teacher towards students is crucial and extremely significant in the times of many contemporary civilization problems. The contemporary decline in values, the lack of appropriate personal role models, the influence of the mass media and disturbed family or peer relationships make young people more and more often misuse their freedom and become entangled in various types of addictions that enslave and distort the ability to look at themselves and the surrounding reality.

Key words: catechesis, freedom, education, addiction.

Wewnętrzne zniewolenie człowieka buduje w nim lęk, lęk przed Chrystusem i tym, co Chrystus ze sobą przynosi. Tylko Chrystus może od tego lęku uwolnić człowieka i dać mu życie prawdziwie wolne.

Wstęp

Młody człowiek bardzo wiele miejsca w swoich wypowiedziach poświęca pojęciu wolności i do tej wolności aspiruje. Jest to bardzo dobry objaw rozwojowy osoby, a szczególnie młodego człowieka wchodzącego w życie społeczne, próbującego brać odpowiedzialność za swoje czyny i wybory. Tutaj z pomocą powinna przychodzić katecheza dzieci i młodzieży ukierunkowana na wolność każdej osoby ludzkiej, kształtująca w młodym człowieku umiejętność kierowania się w swoim życiu wolnością, a jednocześnie ukazująca, w jaki sposób dokonywać wyborów w życiu, tak aby nie doprowadziły one do zniewolenia człowieka i jego upodlenia.

1. Istota wolności

„Jeśli, ktoś doświadczył miłości, doświadczył również wolności. Człowiek jest powołany do wolności”. (Jan Paweł II)

Współczesny człowiek, a zwłaszcza osoba młoda, bardzo jest wyczulona na słowo *wolność*. Wolność utożsamiana jest bowiem z postępek społecznym i z samorealizacją człowieka. Większość programów socjalnych i pedagogicznych odwołuje się właśnie do obietnicy wolności: wolność dla każdej grupy społecznej, wolność słowa, wolność przekonań, wolność sumienia i działania. Jednocześnie

wypowiedzi na temat wolności często okazują się jednostronne, zawężone, oderwane od realiów życia, szczególnie życia religijnego. Czasami jest to spojrzenie jedynie moralizujące, innym razem jedynie psychologizujące czy socjologizujące. Marek Dziewiecki stwierdza, iż jedni ukazują wolność w sposób naiwnie optymistyczny. Inni z kolei przedstawiają ludzką wolność w sposób fatalistyczny, traktując ją jako główne źródło wszelkich nieszczęść¹. Stanisław Dziekoński dodaje, że rozumienie ludzkiej wolności wymaga opisanie jej zewnętrznych i wewnętrznych uwarunkowań. Wymaga także procesu wychowania, dzięki któremu człowiek staje się zdolny do dojrzałego posługiwania się otrzymanym od Boga darem wolności².

Współczesny człowiek musi mieć świadomość wolności i godności, idącą w parze z uznaniem niezbywalnych praw osoby i społeczeństw. Ta świadomość jest jedną z głównych cech charakteryzujących obecne czasy. Wolność wymaga jednak warunków w porządku ekonomicznym, politycznym i kulturalnym, umożliwiających jej pełną realizację. Żywe odczucie trudności, hamujących jej rozwój i obrażających godność ludzką, leży u źródeł usilnych dążeń do wyzwolenia, kształtujących naszą rzeczywistość. Zapewnienie Jezusa: „Prawda was wyzwoli” (J 8,32), powinno oświecać i kierować w tej dziedzinie wszelką refleksją teologiczną i każdą decyzją duszpasterską na temat wolności człowieka³.

Wolność człowieka nie zależy bowiem od subiektywnych przekonań czy od emocjonalnych odczuć. Człowiekowi trudno jest uświadomić sobie wszystkie motywy, które nim kierują, a także wszelkie formy niewiedzy, słabości czy ułomności, które ograniczają jego wolność. W konsekwencji nikt z nas nie jest wolny całkowicie. Analogicznie nikt też nie jest w sposób całkowity zniewolony. Każdy człowiek posiada inny stopień wolności. Wolność, jako perspektywa świadomego i dobrowolnego podejmowania decyzji, jest istotnym elementem ludzkiej natury. Jednak wrodzone możliwości i ambicje, by być kimś wolnym, to za mało, by rzeczywiście żyć w wolności. Każdy człowiek chce być wolny i ma do niej prawo, a mimo to wielu ludzi, którzy nie radzą sobie z własną wolnością i tak fatalnie się nią posługują, iż ją tracą i popadają w zniewolenie. Życie w wolności jest możliwe dopiero wtedy, gdy spełnione zostaną konkretne warunki, które ją chronią⁴.

Prawda jest fundamentem wolności. W życiu osoby wierzącej wybrzmiewać powinny słowa Chrystusa: „Jeżeli będziecie trwać w nauce mojej, będziecie prawdziwie moimi uczniami i poznacie prawdę, a prawda was wyzwoli” (J 3,31). Mają one fundamentalne znaczenie dla ludzkiej i chrześcijańskiej wolności. Nie mniejszej ważności dla rozumienia wyzwalającej mocy prawdy i nierozzerwalności związku wolności z prawdą są słowa Jezusa Chrystusa: „Ja jestem drogą i prawdą, i życiem. Nikt nie przychodzi do Ojca inaczej jak tylko przeze Mnie” (J 14,6)⁵.

¹ Por. M. Dziewiecki, *Wychowanie w dobie ponowoczesności*, Kielce 2003, s. 14-29.

² Zob. S. Dziekoński, *Rozwój wychowawczej myśli Kościoła na przestrzeni ostatnich wieków*, Warszawa 2004.

³ Kongregacja Nauki Wiary, *Instrukcja o chrześcijańskiej wolności i wyzwoleniu*, 22 marca 1986 r., nr 1, 3, https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_19860322_freedom-liberation_pl.html, dostęp: 09.10.2021.

⁴ Por. M. Dziewiecki, *Wychowanie w dobie ponowoczesności...*, s. 126.

⁵ Por. W. Słomka, *Wolność*, w: *Leksykon Duchowości Katolickiej*, Lublin-Kraków 2002, s. 918.

2. Wychowanie do właściwego pojmowania wolności oraz umiejętne wsparcie tego procesu

Wychowanie sfery wolności człowieka wymaga najpierw pokonania tych uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych, które ograniczają lub wypaczają ludzką wolność. Samo jednak demaskowanie czy usuwanie przeszkód nie gwarantuje automatycznie życia w wolności. W tym celu należy spełnić określone warunki. Określenie tych warunków staje się możliwe wtedy, gdy trafnie określimy naturę człowieka oraz podstawowe kryteria jego rozwoju. Podstawowym kryterium rozwoju człowieka jest jego potencjał do tego, by odkryć i mądrze pokochać samego siebie oraz innych ludzi. Człowiek jest wolny na tyle, na ile poznaje siebie i innych oraz na tyle, na ile jest zdolny pokochać samego siebie i innych ludzi. Takiej postawy miłości, która „samoakceptuje” i miłości, która dzieli się z innymi należy uczyć osoby katechizowane.

Kształtowanie dojrzałej wolności u młodych ludzi podczas katechezy jest możliwe na tyle, na ile dany katecheta – wychowawca, dany system społeczny czy dany model pedagogiczny wprowadza wychowanka w świat wolności po przez otwarcie na prawdę i miłość. Przytaczając słowa ks. Marka Dziewieckiego: „tylko ten, kto trwa w miłości, wykorzystuje swą wolność po to, by troszczyć się o własne dobro oraz o dobro innych ludzi. Tylko ten, kto kocha i przyjmuje miłość od innych, potrafi stawiać sobie twarde wymagania, bez których nie jest możliwy rozwój i życie w wolności”⁶.

Wszystkie więc działania wychowawcze podejmowane w celu towarzyszenia rozwojowi młodego człowieka muszą uwzględniać rodzinę – jako punkt wyjścia i najważniejszy punkt odniesienia. Oczywistym jest fakt, iż rodzina jest pierwszym i właściwym miejscem poszukiwania odpowiedzi na współczesne wyzwania, a w sposób szczególny poszukiwania i uzyskania odpowiedzi na wszelkie kwestie związane z wolnością. W Kościele domowym młody człowiek powinien doświadczyć miłości, która ukierunkuje go na właściwe korzystanie z wolności. Katecheza powinna ten proces utwierdzać, a dla tych, którzy nie mogli zdobyć pewnych fundamentów w rodzinie powinna stać się rodziną „zastępczą”, umożliwiającą położyć młodemu człowiekowi podwaliny tych wartości, których nie mógł doświadczyć w środowisku rodzinnym. Utracie chrześcijańskiego charakteru wspólnoty rodzinnej może zapobiec tylko całościowa formacja młodego człowieka dokonująca się w katechezie szkolnej i rodzinnej. Faktem jest to, że młode pokolenie w naszym kraju miałoby większe szanse pełnego rozwoju w wierze, gdyby podczas tej drogi towarzyszyli im nie tylko katecheci, ale również dojrzały w wierze dorośli (rodzice)⁷.

Katecheza kształtująca postawy i umiejętności powinna stać się podwaliną, umożliwiającą udział w przyjęciu wolności oraz realizację tego daru w życiu codziennym. Wychowanie do właściwie postrzeganej i interpretowanej wolności podczas szkolnej katechezy powinno przybliżyć takie wartości ludzkie, jak: miłość, prawda i odpowiedzialność. Posiadanie wiedzy o tym, co jest dobre, a co złe nie jest wartością, gdy nie korzystamy z tej wiedzy w życiu codziennym⁸.

⁶ M. Dziewiecki, *Wychowanie młodzieży w wolności i abstynencji*, w: *Zeszyty Formacji Katechetów*, nr 3 (2016), s. 99.

⁷ Por. K. Misiaszek, *Wychowanie katolickie wobec wyzwań współczesności*, „Studia Koszalińsko-Kołobrzeskie” Tom 25, 2008, s. 196.

⁸ Por. A. Strumińska-Doktor, *Edukacja środowiskowa w katechezie szkolnej*, „Studia Ecologiae et Bioethicae” 4 (2006), s. 504.

3. Zagrożenia wolności – uzależnienie, jak je przezwyciężyć

Zagrożeniem wolności jest ideologizacja wolności, czyli rozważanie ludzkiej wolności w oderwaniu od człowieka. W rzeczywistości nie istnieje wolność, tylko wolny człowiek. Podobnie nie istnieją uzależnienia, a jedynie uzależnieni ludzie. Analizowanie wolności w oderwaniu od prawdy o człowieku sprawia, że zostaje ona uznana za większą wartość niż sam człowiek⁹. I tu dochodzi do paradoksu i zaczynamy bronić wolności człowieka nawet kosztem tegoż człowieka. Tak przebiegle rozumiana wolność staje się śmiertelnym pasażerem, który żyje kosztem człowieka i prowadzi do jego śmierci. Być człowiekiem to być kimś kochanym nieodwołalnie przez Boga i ludzi. Człowiek jest kimś kochanym także wtedy, kiedy sam siebie nie kocha. Po drugie, człowiek jest stworzony na podobieństwo Boga, czyli jest kimś zdolnym do tego, by przyjmować miłość i by kochać. Należy pamiętać, że człowiek jest kimś, kto nie ma granic w rozwoju, gdyż jest powołany do naśladowania swojego Stwórcy, nie będąc Bogiem. Człowiek jest kimś bezcennym. Sensem wolności człowieka jest zdolność nieustannego wybierania drogi miłości i radości. Największą krzywdą, jaką można wyrządzić osobie młodej, jest dawanie im wolności w oderwaniu od wychowania. Kto nie rozumie tego, kim jest człowiek i po co żyje, ten nie jest w stanie używać wolności w sposób rozumny. A to zawsze kończy się zniewoleniem i wypatrzaniem wolności¹⁰.

Uzależnienie, jako poważny problem społeczny od dawna, jest tematem studiów psychologicznych, biologicznych i socjologicznych. Zawsze podkreślano, że jest to problem bardzo złożony i istnieje wiele źródeł, z których uzależnienia mogą się wywodzić. Może istnieć biologiczna skłonność czy podatność do uzależnień. Podobnie może to mieć miejsce w sferze psychicznej człowieka, ale nigdy nie jest to – mówiąc o źródle – czynnikiem determinującym powstanie uzależnień. Znacznie większy wpływ na popadnięcie w nałóg może mieć środowisko, w jakim młody człowiek przebywa (rodzina, szkoła, grupy koleżeńskie). Każde z tych środowisk może mieć pozytywny wpływ na człowieka: dawać poczucie bezpieczeństwa, akceptacji, wychowywania, przekazywania wiedzy, ale może też być miejscem sprzyjającym powstawaniu uzależnień. Ponadto szkoła, mimo ogromnych starań i szerokiej działalności wychowawczej, nie zawsze jest w stanie zapobiec tworzeniu się grup o charakterze dewiacyjnym skąd już niewielki krok do kontaktu z narkotykami czy alkoholem. Jeszcze bardziej sprzyjającym rozpowszechnianiu się uzależnień miejscem jest grupa rówieśnicza. Młody człowiek z charakterystyczną dla okresu dojrzewania postawą buntu, negacji wartości, ucieczki od tradycji jest podatny na przyjęcie swoistego stylu życia niekiedy preferującego siłę, przemoc, brutalność, perwersję seksualną. To wszystko dokonuje się w imię złe pojętej wolności. Styl taki często kreowany jest przez środki masowego przekazu i tam także należy upatrywać źródeł uzależnień¹¹.

Uzależnienie od mass mediów należy rozważać na dwóch płaszczyznach, po pierwsze jako uzależnienie od przedmiotów i czynności z nimi związanych, po drugie jako uzależnienie od treści przez te media przekazywanych. W odniesieniu do pierwszego przypadku należałoby zwrócić uwagę na dość powszechne uzależnienie od smartfonów wśród młodzieży, charakteryzujące się nieustannym

⁹ Por. M. Dziewiecki, *Wychowanie młodzieży...*, s. 90.

¹⁰ Tamże, s. 94.

¹¹ Por. T. Jakubowski, *Uzależnienie – ograniczeniem wolności człowieka*, https://opoka.org.pl/biblioteka/i/iid/9909v_05.html, dostęp: 09.10.2021.

spoglądaniem na telefon, do tego stopnia, że nawet na przejściu dla pieszych osoba nie patrzy na jezdnię tylko w ekran telefonu. Możliwość dostępu do Internetu i powszechnie używanych aplikacji powoduje, iż świat młodej osoby zamyka się w świecie wirtualnym. A każda próba zaproszenia do życia realnego kończy się fiaskiem. Internet stanowi ważny, jeśli nie najważniejszy środek przekazu informacji, może być wspierającym środkiem dydaktycznym, może uczyć, bawić, pomagać, radzić. I jeśli spełnia taką rolę, to jest dobrze. Trudno jest ustalić, gdzie leży granica korzystania z mediów w sposób właściwy, pożyteczny, kontrolowany i planowany a kiedy rozpoczyna się uzależnienie od nich. Ale warto zadać sobie pytanie: Ile godzin dziennie z nich korzystam? Jakie korzyści z tego wynoszę? To pytanie należałoby również zadać dzieciom i młodzieży podczas katechezy. Warto zapytać dzieci i młodzież ile czasu dziennie poświęcają na korzystanie z Internetu i social mediów a potem spróbować to omówić, ocenić i skomentować, dla ich dobra i ku przestrodze.

Wolności przeciwstawiają się również inne nałogi-uzależnienia nie sposób ich wszystkich wymienić w niniejszym rozważaniu. Przytoczmy w tym miejscu jedno szczególnie niebezpieczne uzależnienie dotyczące naszego kraju, a mianowicie uzależnienie od alkoholu. Najwięcej strat biologicznych, moralnych i duchowych ponosi człowiek z powodu pijaństwa i alkoholizmu w naszym narodzie i jest to problem występujący od dziesięcioleci w naszej Ojczyźnie. Przypomnijmy słowa św. Jana Pawła II, który w swojej pedagogii wychowania również przestrzegał przed uzależnieniem od alkoholu, który zabiera właściwe patrzenie na wolność osoby ludzkiej: „Pragnę więc jeszcze raz zwrócić się do młodzieży z serdecznym zatroskaniem: strzeżcie się pokusy poznania iluzorycznych, tragicznych przeżyć! Nie poddawajcie się im! Czemu kierujecie się w ślepy zaulek? Czemu rezygnujecie z przeżycia pełnego okresu dojrzewania, akceptując przedwczesną starość? Czemu marnujecie energię i swoje własne życie, które przecież może być radosnym potwierdzeniem ideałów uczciwości, pracy, poświęcenia, czystości i młodości? Tak właśnie – miłości! Ofiarom alkoholizmu, rodzinom i środowiskom które muszą tak wiele wycierpieć z powodu ułomności ich członków. Kościół w imieniu Chrystusa, proponuje rozwiązanie i alternatywę – terapię miłością: Bóg jest miłością i ktokolwiek żyje w miłości osiąga wspólnotę duchową i z innymi i z Bogiem!”¹².

Dziś etycy sygnalizują swoistą ewolucję sposobu pojmowania sumienia. Andrzej Potocki uważa, że „coraz rzadziej uważa się sumienie za sąd, coraz częściej za decyzję. Mówi się o decyzjach sumienia, co ma akcentować jego aspekt twórczy. Zmienia się rozłożenie akcentów: coś jest dobre nie dlatego, że moje sumienie w trudzie to rozpoznało i uznało, lecz dlatego, że to ja tak zdecydowałem”¹³. Jest to duże zagrożenie dla pojmowania wolności i właściwego z niej korzystanie nie tylko dla osób młodych, ale również dorosłych. Stawiając pytanie o prawidłowo ukształtowane sumienie, a jest to istotne w perspektywie celu całości naszych analiz, faktycznie stawiamy pytanie o powiązanie sądów sumienia z prawdą. Ona ma znaczenie zasadnicze, bo to na prawdzie powinny się opierać sądy naszego sumienia i jak powyżej zostało wykazane prawda jest fundamentem wolności.

¹² Jan Paweł II, *Homilia w czasie Mszy św. odprawianej na lotnisku wojskowym w Radomiu, 4 czerwca 1991r.*, w: *Drogowskazy dla Polaków Ojca Świętego Jana Pawła II*, red. Idem, Kraków 1999, s. 67-73. Szerzej w temacie trzeźwości pisze J. Śledzianowski, *Przesłanie trzeźwościowe – wolności od uzależnień w nauczaniu Jana Pawła II*, w: *Trzeźwość i uzależnienia jako wyzwanie duszpasterskie i pedagogiczne*, red. K. Linowski, M. Jędrzejko, Radom 2012, s. 72.

¹³ A. Potocki, *Katechetyczna formacja sumienia w warunkach sekularyzacji moralności*, „Colloquia Theologica Ottoniana” 2 (2016), s. 115.

Współczesny kryzys wartości dla pewnych osób jest również kryzysem życia, kryzysem umiejętnego korzystania z wolności, dlatego skuteczna profilaktyka i terapia nie może ograniczać się do interwencji w sferze biologicznej i psychicznej. Musi wkraczać w sferę ludzkiej duchowości, gdyż zajęcie dojrzałej postawy wobec życia, a także przewyciężanie kryzysu życia jest możliwe tylko w sferze duchowej człowieka. Pierwszym zagrożeniem w formowaniu sfery duchowej jest nazywanie duchowością tego, co duchowością nie jest. Przykładowo różnego rodzaju wzruszenia, wrażenia estetyczne, ogólne medytacje, zachwyt nad przyrodą i otaczającym światem, to jedynie ćwiczenia na koncentrację lub poszerzanie wrażliwości psychicznej i artystycznej. Ale nie jest to jeszcze duchowość. Istnieje więc groźba zastąpienia duchowości jej namiastką czy iluzją. W takiej sytuacji człowiek nie stawia sobie w ogóle pytania o sens życia. Drugim zagrożeniem jest zadowolenie się nieduchowymi odpowiedziami na duchowe pytania. Oznacza to sytuację, w której człowiek stawia sobie w prawdzie pytanie o to, kim jest i po co żyje, ale odpowiedzi szuka nie z perspektywy całej swojej tajemnicy, lecz jedynie z perspektywy częściowej, np. cielesno-emocjonalnej. Wtedy także mamy do czynienia z iluzją duchowości. W praktyce okazuje się, że człowiek, który nie rozwinął sfery duchowej, uzależnia się od swego ciała¹⁴. Dlatego tak ważne jest ukazanie podczas katechezy tego duchowego aspektu życia każdego człowieka.

4. Rola katechety-wychowawcy wobec problemów młodzieży w rozumieniu wolności

Praca z drugim człowiekiem, a zwłaszcza z dziećmi i młodzieżą, wymaga wiele zaangażowania i wysiłku. Współczesne zagrożenia, wpływ grup środowiskowych oraz dostępność substancji psychoaktywnych sprawiają, że katecheta-wychowawca staje przed ogromnym wyzwaniem. Kształtowanie polskiego społeczeństwa, wychowanie, troska i pomoc w problemach ludzi młodych to niewątpliwie ogromna odpowiedzialność i zadanie. Wychowanie i kształcenie wychowanka musi być celowym i integralnym procesem, dzięki któremu uczeń rozwija, uprawia i osiąga rozwój swojego człowieczeństwa. Edukacja obejmuje całego człowieka, stąd kierunek działań katechety powinien opierać się na wychowaniu do miłości, wolności, odpowiedzialności, godności, religijności, suwerenności¹⁵.

Czas spędzony na katechezie dla każdego ucznia powinien mieć wyjątkowe znaczenie. Jest to moment, kiedy nastolatek w szczególny sposób tworzy swoje człowieczeństwo i pełniej staje się osobą. Proces ten odbywa się poprzez rozwój intelektu, który jest najważniejszą władzą poznawczą człowieka, jak również jest szansą rozwoju relacji z Bogiem. Intelekt odpowiedzialny jest za rozpoznanie danej rzeczywistości, natomiast w swej wolności człowiek odpowiada za dokonane wybory i decyzje. Uprawa człowieczeństwa wymaga, więc podporządkowania woli intelektowi, dzięki czemu człowiek osiąga ład moralny w swoich czynach i działaniach¹⁶. Zatem podstawowym zadaniem szkoły i każdego pedagoga, katechety winien być świadomy proces integralnego rozwoju i wychowania ucznia.

¹⁴ Por. M. Dziewiecki, *Rola Kościoła w wychowywaniu do wolności w kontekście integralnego spojrzenia na profilaktykę i terapię uzależnień*, „Studia nad Rodziną” 3 (1998), s. 117.

¹⁵ Por. M. Krasnodębski, *Człowiek i paideia. Realistyczne podstawy filozofii wychowania*, Warszawa 2008, s. 2-3.

¹⁶ Por. M. Krasnodębski, *Antropologia edukacji. Wybrane aporie w świetle filozofii klasycznej*, Głogów 2018, s. 32-34. Zob. również: K. Szymaniak, *Zjawisko nadużywania substancji psychoaktywnych przez adolescentów wyzwaniem dla współczesnych nauczycieli, katechetów i rodziców*, „Paideia” 2 (2020), s. 265-279.

Wychowanie osoby powinno dokonywać się w sposób całościowy. Wychowawcy, katecheci są więc odpowiedzialni, aby uczeń rozwijał się we wszystkich wymiarach: fizycznym, psychicznym, religijnym, moralnym, społecznym, etycznym¹⁷. Tak pojmowane wychowanie podczas katechezy kształci człowieka, który nie tylko w rozsądny sposób będzie korzystał z dobrodziejstw swoich czasów, ale sprawi, że korzystając z nich, w wolności będzie coraz bardziej doskonalił swoje człowieczeństwo i szanował wolność drugiej osoby.

Poszukując odpowiednich wzorców dla młodych osób, które chcą czerpać owoce z katechezy, nie bez znaczenia jest postawa, jaką przejawia do nich sam katecheta. Tradycyjna katecheza polega na przekazywaniu młodzieży pewnego zasobu pojęć i wiedzy religijnej. Ograniczając się zaledwie do przekazywania treści programowych, katecheta w ten sposób nie rozbudza w młodej osobie żywej wiary oraz życia religijnego. W drugim człowieku młodzi często poszukują przyjaciela, który będzie otwarty na dyskusję oraz pomocny w rozwiązywaniu ich trudnych problemów – trudnych często z punktu widzenia osoby młodej niedoświadczonej życiem. Dlatego dobry katecheta powinien więc udzielać odpowiedzi na pytania współczesnej młodzieży, nie powinien bać się stawiać im pytań o ich troski i problemy. Wolność jest tym tematem, który w świecie ludzi młodych jest zawsze żywo odbierany i wzbudza refleksję i ożywioną dyskusję. Katecheta ma w tym momencie duże spektrum omówienia tematu traktującego o wolności. Należy pamiętać, że skuteczność katechizacji nie jest zależna od stosowanych metod i środków, ale kluczowa jest osobowość prowadzącego¹⁸. Niestety obecnie niedoceniana misja, jaką stanowi zawód nauczyciela, katechety, pedagoga, niejednokrotnie nasuwa pytanie, czy nauczyciel może być autorytetem młodzieży i partnerem jednocześnie. Odpowiedź brzmi „tak”, pod warunkiem, iż relacje oparte są na dialogu. Współcześnie mówi się, że wychowanie ma charakter obustronny. Młodzież, która dzieli się z nauczycielem swoimi doświadczeniami żywymi może stać się cenną inspiracją¹⁹.

Wymiar duchowy i religijny okazuje się bardzo cenny w procesie pokonywania wszelkich form uzależnień. Jest natomiast wręcz konieczny w odzyskiwaniu trwałej trzeźwości i wolności każdej osoby. Główną metodą posługi duszpasterskiej Kościoła podczas katechezy jest wprowadzanie młodych osób w świat Bożej miłości i prawdy. Katecheta to najpierw świadek Bożej miłości²⁰.

Zakończenie

W obliczu wielorakich zniewoleń współczesnego człowieka wymowne są słowa wypowiedziane przez Ojca Świętego Jana Pawła II: „Dzisiaj bronić człowieka, znaczy bronić autentycznego rozumienia jego wolności (...). Poszerzył się bowiem dzisiaj niezmiernie zakres nadużyć wolności, co prowadzi do nowych form zniewolenia – tym niebezpieczniejszych, że ukrytych pod pozorami wolności. Oto paradoks, oto głęboki dramat naszych czasów: w imię wolności – zniewolenie”²¹.

¹⁷ Por. T. Goliszek, *Wychowanie do prawdy w osobowym świadectwie katechety*, w: *Katecheza w szkole współczesnej*, red. M. Zajac, Lublin 2010, s. 192.

¹⁸ Por. A. Szubartowska, *Zmiana kodu kulturowego młodzieży wyzwaniem dla katechety szkolnego*, w: *Katecheza w szkole współczesnej*, red. M. Zajac, Lublin 2010, s. 51.

¹⁹ Tamże, s. 59.

²⁰ Por. M. Dziewiecki, *Rola kościoła w wychowywaniu ...* s. 119.

²¹ Jan Paweł II, *Homilia w czasie Mszy św. w kościele św. Stanisława Biskupa, Rzym, 28 czerwca 1992 r.*, w: *L'Osservatore Romano* (wyd. pol.) 13,8-9 (1992), s. 20.

Bóg stwarzając człowieka, obdarzył go wolnością. Dar wolności jest znakiem szczególnego zaufania i miłości ze strony Boga. Wolność stanowi zatem o wielkości człowieka wśród stworzeń, jest jego powołaniem, ale także przyczyną jego dramatu. Dramat polega na tym, że przez grzech człowiek nadużywa daru wolności, że kieruje swoją wolność przeciwko Bogu, a w konsekwencji przeciwko sobie²².

Bibliografia

- Chrzanowska R., *Wychowanie młodego człowieka do życia w trzeźwości*, w: *Wspomóc uzależnionych od alkoholu. Refleksja psychologiczno-teologiczna*, red. J. Dziedzic, J. Klimek, Kraków 2017, s. 295-315.
- Dziekoński S., *Rozwój wychowawczej myśli Kościoła na przestrzeni ostatnich wieków*, Warszawa 2004.
- Dziewiecki M., *Rola Kościoła w wychowywaniu do wolności w kontekście integralnego spojrzenia na profilaktykę i terapię uzależnień*, „Studia nad Rodziną” 3 (1998), s. 111-122.
- Dziewiecki M., *Wychowanie w dobie ponowoczesności*, Kielce 2003.
- Dziewiecki M., *Wychowanie młodzieży w wolności i abstynencji*, „Zeszyty Formacji Katechetów”, nr 3 (2016), s. 88-100.
- Goliszek P.T., *Wychowanie do prawdy w osobowym świadectwie katechety*, w: *Katecheza w szkole współczesnej*, red. M. Zając, Lublin 2010, s. 183-201.
- Jakubowski T., *Uzależnienie – ograniczeniem wolności człowieka*, https://opoka.org.pl/biblioteka/i/id/9909v_05.html, dostęp: 09.10.2021.
- Jan Paweł II, *Homilia w czasie Mszy świętej w kościele św. Stanisława Biskupa, Rzym, 28 czerwca 1992 r.*, „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) 13,8-9 (1992), s. 20-21.
- Jan Paweł II, *Homilia w czasie Mszy świętej odprawianej na lotnisku wojskowym w Radomiu, 4 czerwca 1991r.*, w: *Drogowskazy dla Polaków Ojca Świętego Jana Pawła II*, red. Idem, Kraków 1999, s. 67-73.
- Kongregacja Nauki Wiary, *Instrukcja o chrześcijańskiej wolności i wyzwoleniu*, nr 1, 3, https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_19860322_freedom-liberation_pl.html /, dostęp: 09.10.2021.
- Krasnodębski M., *Człowiek i paideia. Realistyczne podstawy filozofii wychowania*, Warszawa 2008.
- Krasnodębski M., *Antropologia edukacji. Wybrane aporie w świetle filozofii klasycznej*, Głogów 2018.
- Kupczak P., *Wolność osoby ludzkiej według Karola Wojtyły – Jana Pawła II*, „Teologia w Polsce” Tom 5, nr 1 (2011), s. 107-121.
- Misiaszek K., *Wychowanie katolickie wobec wyzwań współczesności*, „Studia Koszalińsko-Kołobrzeskie” Tom 25, (2008), s. 191-205.
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, Biblia Tysiąclecia*, Poznań 2003.
- Potocki A., *Katechetyczna formacja sumienia w warunkach sekularyzacji moralności*, „Colloquia Theologica Ottoniana” 2 (2016), s. 111-141.
- Słomka W., *Wolność*, w: *Leksykon Duchowości Katolickiej*, Lublin-Kraków 2002, s. 917-920.
- Strumińska-Doktor A., *Edukacja środowiskowa w katechezie szkolnej*, „Studia Ecologiae et Bioethicae” 4 (2006), s. 503-515.
- Szubartowska A., *Zmiana kodu kulturowego młodzieży wyzwaniem dla katechety szkolnego*, w: *Katecheza w szkole współczesnej*, red. M. Zając, Lublin 2010, s. 45-64.
- Szymaniak K., *Zjawisko nadużywania substancji psychoaktywnych przez adolescentów wyzwaniem dla współczesnych nauczycieli, katechetów i rodziców*, „Paideia” 2 (2020), s. 265-279.
- Śledzianowski J., *Przesłanie trzeźwościowe – wolności od uzależnień w nauczaniu Jana Pawła II*, w: *Trzeźwość i uzależnienia jako wyzwanie duszpasterskie i pedagogiczne*, red. K. Linowski, M. Jędrzejko, Radom 2012, s. 57-74.

²² Por. P. Kupczak, *Wolność osoby ludzkiej według Karola Wojtyły – Jana Pawła II*, w: *Teologia w Polsce*, Tom 5, nr 1 (2011), s. 107-121.

Jak rozumieć i kochać ludzi uzależnionych?

Streszczenie

Postęp, rozwój i nowe technologie sprawiają, że otaczająca nas rzeczywistość jest niezwykle atrakcyjna. Człowiek żyje w świecie, w którym z każdej strony docierają do niego jakieś informacje. W świecie tak ogromnej dostępności wszelkich dóbr materialnych staje młody człowiek zagubiony bez doświadczenia i wsparcia, człowiek zaczynający pytać o wolność i chcący z niej korzystać. Bez wsparcia źle pojęta wolność przerodzi się w zniewolenie młodego człowieka. Alkohol, narkotyki, dopalacze, leki, nikotyna zniewalają młodego człowieka. To, jakimi wartościami i normami będzie kierował się adolescent w dużej mierze zależy od dwóch środowisk, a mianowicie od rodziny i szkoły. Przed ogromnym wyzwaniem wychowawczym i dydaktycznym stoi dziś katecheza dzieci i młodzieży. Postawa, jaką przejawia nauczyciel wobec uczniów jest kluczowa i niezwykle znacząca w czasie wielu współczesnych problemów cywilizacyjnych. Współczesny upadek wartości, brak odpowiednich wzorców osobowych, wpływ mass mediów oraz zaburzone relacje rodzinne czy rówieśnicze sprawiają, że młodzież coraz częściej błędnie korzysta z wolności i zostaje uwikłana w różnego typu uzależnienia, które zniewalają i zniekształcają umiejętność patrzenia na siebie i otaczającą rzeczywistość.

Słowa klucze: katecheza, wolność, wychowanie, uzależnienie.

Ks. mgr lic. Jerzy Andrzej Danecki – proboszcz parafii pw. Matki Bożej Dobrej Rady w Wólce Mińskiej, mgr lic. AKW, teologia moralna, mgr Szkoła Wyższa im. Pawła Włodkowica (Płock), pedagogika, studia podyplomowe, Wyższa Szkoła Menedżerska w Warszawie, kompetencje menedżerskie w zarządzaniu ludźmi, ORCID ID: 0000-0002-8098-4067